

Popis literature (264-271) te kazalo imena osoba (292-293) i mjesta (294) vrijedan su izvor informacija za neka buduća istraživanja, a čine zasebna poglavlja nakon tijela teksta, kao i sažeci na talijanskom (272-281) i engleskom jeziku (282-291).

Bogatim i brojnim opisima te usporedbama stilskih i tipoloških karakteristika istarskih sedamnaestostoljetnih drvenih oltara i skulpture, upotpunjenim biografskim podacima (ne)poznatih autora te mnogobrojnim fotografijama oltarističkih i kiparskih djela, Vlasta Zajec značajno je pridonijela poznavanju kulture i umjetnosti Istre (ali i šire regije – primorske i kontinentalne Hrvatske te Slovenije) 17. stoljeća. S obzirom na činjenicu da je značajna pozornost pridodana pučkom i provincijalnom, konceptima koji u prošlosti nisu predstavljali primaran fokus istraživača, vrijednost angažmana, istraživanja i realizacije ovoga projekta neupitna je kako za stručnjake, tako i za interes šire javnosti.

Maja Zidarić

Denis Visintin – David Di Paoli Paulovich – Rino Cigui, *Le confraternite istriane. Una sintesi*, Fonti e Studi per la storia dell'Adriatico orientale, vol. III, Pirano: Società di studi storici e geografici, 2014., 246 str.

Treća knjiga u nizu posvećenom izvorima i studijama za povijest istočnoga Jadrana (*Fonti e studi per la storia dell'Adriatico orientale*) posvećena je bratovštinama, a nastala je suradnjom triju autora koji su bratovštine obradili svatko s obzirom na područje svojega znanstvenog interesa. Najopsežniji, i na neki način središnji dio knjige, „Le confraternite in Istria: un millennio di storia, economia, religiosità e folclore“ (17-116), potpisuje Denis Visintin. U uvodnom se dijelu („Introduzione“, 17-20) autor ukratko osvrće na prisutnost i odnos prema bratovštinama u dosadašnjoj historiografiji, kao i na izvore koji su nastali njihovim djelovanjem. Slijedi povijesni pregled razvoja bratovština od prvih tragova religioznoga udruživanja do 19. stoljeća („Profilo storico“, 21-30) te opširniji pregled njihova širenja u Istri („La diffusione delle confraternite nella penisola istriana“, 31-46). Prema dosadašnjim studijama prva udruživanja religioznoga karaktera u Istri smještaju se u 11. stoljeće (Trst, Kopar). Tijekom kasnoga srednjeg, kao i u ranome novom vijeku,

njihov je broj znatno porastao pa ih je početkom 17. stoljeća bilo više od 600, dok ih je u 18. stoljeću, pretpostavlja se, bilo između 800 i 850 (u austrijskoj i mletačkoj Istri). Pored dokumenata koje su proizvele same bratovštine, za proučavanje njihove povijesti važni su i drugi pa se autor tako osvrće na podatke o bratovštinama u izvješćima rašporskih kapetana, koparskih pode-stata i kapetana, providura za Istru, kao i u crkvenim izvješćima (46-57). Bratovštine su imale svoje statute, računske knjige i čitav niz drugih dokumenata preko kojih znamo kako su funkcionirale. Autor se ukratko osvrnuo i na unutarnju organizaciju bratovština preko sačuvanih izvora („Gli statuti e l'organizzazione interna“, 57-61). Statuti istarskih bratovština bili su pisani latinskim, talijanskim ili staroslavenskim jezikom i međusobno su, što se sadržaja tiče, vrlo slični. Među najstarijima su u Istri statuti ročke bratovštine sv. Bartula (1523. – 1607.), boljunskih bratovština sv. Roka (1595. – 1663.) i sv. Ivana (1578. – 1610.) te umaške bratovštine sv. Andrije (1556.). Upravitelji bratovština svojim su ponašanjem morali biti uzor svim članovima, a uglavnom su to bili lokalni župnici. Gastaldi su vodili brigu o imovini (pokretnoj i nepokretnoj) i po završetku mandata podnosili izvješće o svojem radu. Nekretnine su iznajmljivali i tako ostvarivali dobit, a vrlo su često bratovštine bile naznačene kao primatelji određenoga dijela ostavštine nekoga od bratima. O ekonomskoj ulozi bratovština autor piše u poglavlju „Profilo economico-patrimoniale delle confraternite“ (62-87), gdje donosi niz primjera iz izvora o načinu upravljanja imovinom u bratovštinama mnogih istarskih gradova, iz čega možemo vidjeti kakav je bio njihov značaj u zajednici. Najbolje su financijski stajale koparske bratovštine, kojih je i bilo najviše. Francuska je vladavina za bratovštine bila iznimno teška jer ih je velik broj tada zatvoren, a imovina je zaplijenjena, ponajviše onih na pulskom i koparskom području. O bratovštinama za vrijeme Druge austrijske uprave u Istri saznajemo i preko dokumenata nastalih radom *Giunte* i *Diete* („Le confraternite negli atti della Giunta e della Dieta provinciale dell'Istria“, 87-94). Autor se pozabavio i procesijama, odjećom i instrumentima koji su bili sastavni dio religioznoga djelovanja članova bratovština (95-102).

Drugi dio knjige, „Le confraternite in Istria: presenza, aspetti liturgici, devozionali e musicali sacri“ (117-201), potpisuje David Di Paoli Paulovich. Nakon uvodnoga dijela, u kojem je riječ o ulozi i prisutnosti bratovština u društvu, autor donosi popis bratovština posvećenih različitim svecima. Najbrojnije su bile bratovštine posvećene Bogorodici i Sv. sakramentu. Autor

donosi i niz primjera sudjelovanja bratovština u misnim slavljinama i procesijama, pregled bratovština u pojedinoj župi te pregled aktivnosti u kojima su bratovštine sudjelovale tijekom liturgijske godine, kao i glazbeno-sakralni aspekt njihova djelovanja.

Posljednji je dio knjige posvećen izvorima. Rino Cigui u cjelini „Documenti“ (202-237) donosi prijepis niza neobjavljenih izvora nastalih djelovanjem bratovština: statute bratovštine Svetoga Božjeg imena u Brtonigli iz 1605., bratovštine Bogorodice u Momjanu iz 1855., bratovštine Majke Božje Karmelske u Miljama iz 1903., umaške bratovštine sv. Andrije iz 1908. i buzetske bratovštine sv. Jurja iz 1912. godine. Pored statuta, autor donosi i prijepise drugih dokumenata: inventare imovine bratovštine posvećene Bogorodici iz Nogareda iz 1659. i bratovštine svetih Hermagore i Fortunata iz Brtonigle te popise prihoda i rashoda bratovština na području Buzeta, Grožnjana, Labina, Pule, Bala, Milja, Oprtlja i mjesta na istarskom Krasu iz 1796. godine.

Ova je knjiga, u kojoj su bratovštine sagledane iz više različitih aspekata, vrijedan prinos proučavanju pučke religioznosti na istarskom području.

Danijela Doblanić

Lucia Moratto Ugussi, *Buie d'Istria. Famiglie e contrade*, Collana degli Atti 40, Rovigno: Centro di ricerche storiche / Unione Italiana, Fiume / Università popolare di Trieste / Comunità degli Italiani di Buie, 2014., 354 str.

Kao 40. broj u nizu Collana degli Atti rovinjski je Centar za povijesna istraživanja u suizdavaštvu sa Zajednicom Talijana iz Rijeke, Narodnim sveučilištem iz Trsta i Zajednicom Talijana iz Buja objavio vrijedan priručnik za proučavanje prošlosti Buja. Riječ je o radu autorice Lucije Moratto Ugussi, koja u uvodnom dijelu ističe kako se bavila istraživanjem prezimena, podrijetla, migracijskih kretanja, običaja i zanimanja te naposljetku i toponima (ojkonimi, hidronimi...) na području srednjovjekovne općine Buje (današnji Grad Buje i katastarske općine Kršete, Krasica i Triban). Rad vremenski pokriva razdoblje od najstarijih dokumenata (12. st.) koji se odnose na taj prostor do 1945. godine.